

Gustav Raudsepp

Liivakell

(Biograafiline)

Gustav Raudsepp

Luuletaja, koduloolane ja genealoogiahuviline

Tähepoiss

Vanaisa Gustav Raudsepale

Oja veevulina, mesimummi sumina,
kogus Tähepoiss oma meeltesse,
ja kõik selle viiuli keeltesse.

Ööbiku laksutus, parditiiva plaksutus,
liblika lend - mida kuulata vaid võis,
talutares värsiridadeks voolitud sai.

Pilli helides tuba, värsse vihik täis;
pereema mures - kes teab, eks näis,
kas noorperemees talutöid veab.

Aeg argimuredes seiskus. Viiul vaikis.
Värsivihik sahtli põhjas koltus.
Mentorita jäänud noor talent tuhmus

Saateks

Rohkem kui sada aastat tagasi, nõ Kreutzwaldi sajandi tuules, kirjutasid paljud iseõppijad, laia silmaringiga talunikud oma luuletusi ja kohapärimusi sahtlisse. Ikka lugemiseks oma talutare pererahvale, kes neid õnneks ka säilitasid. Mõistagi tollal olid avaldamise võimalused piiratud ja nii ühe taluniku kirjatööd ei jõudnudki avalikkuse ette, paljude lugejateni. Tänapäeva võimalused on hoopis avaramad ja nii saavad tundmatuks jäänud talunike kirjatöödega tutvuda ka mitmed luulehuvilised.

Alljärgnevate värsiridade ja kohapärimuste autoriks on minu vanaisa Gustav Raudsepp (1882–1935). Ta oli kristlane ja seotud Urvaste kirikuga. Kirjutiste avaldamiseks tänapäeva lugejatele tuli tema luuletusi natuke kohendada ja nüüdisaegselt vormistada. Gustav Raudsepa haridustee piirdus küll vaid vallakooliga, kuid tänu suurele lugemusele ja kodusele vaimsele õhkkonnale, sai ta kirja panna kümneid tasemel luuletusi, mis väärivad talletamist ja levitamist.

*Vambola Raudsepp
Koorastes, veebruar 2023*

Korrastatud värsiread aastatest 1904...1934

▫ Liivakell   ▫ Algas aeg   ▫ Öökull   ▫ Aeg antud   ▫ Jüripäev
▫ Varakevad   ▫ Jaaniõhtu   ▫ Haldjas   ▫ Reis Rootsi aega   ▫ Orav
▫ Jõuluõhtu   ▫ Põleng   ▫ Sügistorm   ▫ Äng   ▫ Pained
▫ Eelõhtu   ▫ Õpetus

Liivakell

Tumm liivakell ei halasta,
inime ta ees kui alasti.

Kukub tuhaks tunnikesi,
põrmu sadu päevakesi.

Kaob kaduvikku aastaring.
On liivakellal justkui hing.

Aastad annavad meil lisa,
kokku saab üks eluiga.

Algas aeg

Lauluisa jälgedes

Talude ostuga algas uus aeg,
ehitati tare, rajati aed:
soov eesti põlve uueks luua,
oma lastel õnne tuua.

Raske töö jäi talupere osaks,
ei seda taaka pandud pahaks.
Kulda-lindu laul sai saatjaks,
kui künti soodki põllumaaksi.

Ülimaks tarkus tunnistati,
hoolsalt ärksaid lapsi koolitati.
Kaugelt nähti kodu kasvamas,
rikkust, vaimuvara rohkemas.

Kiirest' kaovad meie päevad,
ruttel kalmu küngastele.
Kindel on meil kodupaik,
kallist, põrmu-põlvest pärida.

.....

Gustavi isakodu soetati talude päriseksostu ajal 1893. aastal.

Öökull

Öökull, kullike, laanekakuke,
meie kodumetsa lapsuke.
Hõikab kurja kuulutavalt,
võtab aega, jälgib arutavalt.

Kakuke, kilehäälnene öö lind.
Kirjatark. Õpetab sind ja mind.
Kannab Saalomoni tarkust,
Pühakirja kuninglikku rikkust.

Igaks päevaks mõttevärskust,
talutöödeks oskust, erksust.
Argipäevaks jaksu, arukust,
kaua kasinuses kannatust.

Aeg antud

Aeg antud ojakäärus mängida,
kastes niidul, kaasikus, kõndida.
Karjas, koolis hoolsalt käia,
isal talutöödel abiks olla.

Aeg antud meheks saada,
isamaale, kodule, truuks jääda.
Hiiepeolt pruut koju tuua,
tallu tugev eesti pere luua.

Lapsi kantseldada-kasvatada,
kodus-koolis kirjatarkust õpetada.
Helduses anda, töökuses võtta,
perele pärand endast jätta.

Jüripäev

Ojaääres pajuurvad,
raagus kased, üksi, kurvad.

Vulisevad kraavi veed,
lagunevad talveteed.

Kui Uku korraks käratas,
siis Jüri rahva äratas.

Peremehe tee viis kõrtsi,
õlu andis jutul vürtsi.

Kui sulaspoissi ise näed,
siis leppeks lihtne lüüa käed.

Kodus laudad tehti valla,
kepslev vasik tegi nalja.

Künnid-külvid alles ees,
raskes töös vaid ole mees.

Varakevad

Pulmamängud, rõõmuhõisked,
rutates, oma tegevust mõistes;
tulnud Lõunast teadete toojad,
linnuriigis uue elu loojad.

On elaval antud karastus,
pesa ja poegade armastus.
Sest imetus ja vaimustus;
neis elutarkuse õpetus.

Kui talitööd lõpuni viidud,
siis tulvavesi uputand niidud.
Ilmataat tujutseb ja salgab,
peagi suur kudeaeg algab.

Looja sõnum meis leegi läidab;
hea, soe sõna vaimu toidab.
Usk: kevadhommik taas koidab
ja talumees põllule sõidab.

Jaaniõhtu

Hiest kostub noorte laul,
köeb ojakäärus suitsusaun.
Kaugelt kõlab kandleheli,
kõrgust võtab jaanituli.

Tantsuplatsiks ümar tsõõr,
õitepärjast tüdrukute rõõm.
Poisil mõtteis sõnajalaõis,
siis mida neiu teha võis.

Teele jäävad jaaniussid,
kastemärjad tantsusussid.
On jaaniöö küll üürike,
kalli kallistus nii lühike.

Haldjas

Hõbeläikes täiskuu Mustjõe udus,
peitub lum mavate haldjate kodu.
Tule tantsima, laintel liuglema,
jõe kohale värvivines hõljuma.
Olen su näkineid, ole mu peig!

Vaata sulnilt mu sinisesse silma,
näed vetevälja varjatud maailma.
Püsi kaua, õrnalt mu pehmes süles,
kargete kallistustega külvan su üle.

Siin leiad niidulõhnas suveöös asu,
pärast heinatööd kosutavat rahu.

Reis Rootsi aega

Kutsub kuivamaa mehe veri
kaugusse, seal kus ulgumeri.
Riia lahest Rootsi randa,
las Läänemere lainetel end kanda.

Soov Gotlandil ära käia,
ostad Ojamaalt uue käia.
Teel tahtmine on minna,
veljesrahva juurde Turu linna.

Stockholmis laevalt astud maha,
kuningakoda saad seal näha.
Uhke oli Rootsi krooni valdus,
kui Liivimaad ta haldas.

Ei Tartu jäänud teistel alla,
kui siin ülikool lõi ukсед valla.
On hea Rootsi aeg meil meeles,
jutujätteks ikka keelel.

Orav

Kes sa oled käbiisand -
ega's keegi pole küsind?
Turnib, lendleb, kergelt sibab,
okstel visa, väle, vilgas.

Ei ta maga nagu karu,
kogub endal talvevaru.
Kohev karv tal heas hinnas,
sest need kõrged kraed seal linnas.

Kuusekodu jätab maha,
tuleb külla tare taha.
Soresaba, karvakera,
võlus õues lapsed ära.

Jõuluõhtu

Talutares küünlaehteis jõulupuu,
läik' kaunistused adventikuul.
Verivorstid, singid, präänikud,
laual Piibel, pühad raamatud.

Saunaliste sulnid leililõhnad,
laste punapõksed rõõmuohked.
Pererahval rahu, valge vaikus;
kaugelt õue kirikukell kostus.

Külalised. Söögid-joogid, palvus.
Valmis kingid, soovid, meile almus.
Viiul vaikselt saadab laulusalme,
heli tõstab taevalikke tundeid.

On aasta hardushetkede tund,
Lunastaja Jeesuslapse sünd.

Põleng

Kevad-suvel kuival a'al,
veeres tulekera üle heinamaa.
Kurjus näitas oma jõudu,
seltsis paha vaimu nõidus.

Kulutuli haaras männituka,
ja siis põlismetsa ruttas.
Loomad-linnud jäid seal lõksu,
mõned neist said vaevu rettu.

Põrgukuumus söestas, tuhastas,
inimese tõrjetahte tühistas.
Paduvihm siis päästis hävingust,
turbaraba põlengust.

Jäeb häving-kurjus elu osaks,
võtab hooned-metsad tuleroaks.

Sügistorm

AD 1897

Tuuleiilist tõusis raju, torm,
tal kortsus nägu, ise morn.
Müristas ja välku sähvis,
pimedusse taeva mähkis.

Murdis mände metsatukas,
rusuks kukkus kuuri katus.
Rebis laaste rehetarest,
rullis aida ahervareks.

Õues lendles ämber, reha,
murtud oksad jäid vaid maha.
Kõrgel rähkles rongapaar;
varju leidis noor ja vaar.

Oktoobritorm on meile norm;
on's siin käigus kurja sõrm.

Äng

AD 1916

Paar ahastet' karjet talveööst.
Jäi sündimata uus elu. Kustus kaks.
Nii lautsile tõsteti ema ja laps.
Tummaks jäid palved ja trööst.

Rõhuv must vaikus laskus üle talu.
Südant rõhus, pigistas lõputu valu.
Mure mattis metsa, aasa, tareseinad ...
Jäid maha isa pojaga rabatud leinas.

Veel kostvad hüüded laudast, aidast,
hääled nii ääretult kallid:
"Ae, peremees, ma olen siin, tallis ...
Perepea juuksed äkki läksid halliks.

Küll kisub siit kurbusest laotusse;
ja mured mataks isamaa pinnasse.
Emban lõputult avarat sinitaevast,
nii pääsen siit maisest vaevast.

Pained

AD 1934

Ei taha, ei talu enam käidud radu,
annaks minevik hetkekski asu.
Olgu päeval või ööl, ei saa sest rahu.

Vabaduse kaotusi kalmistu kannab,
öös riste valvab seal saatuse silm.
Troonib kurjus ja õuduste allilm.

Võimureid lepitab vennalik argus;
neid huvitab seaduslik riigi vargus.
Demokraatia kuulutab võrdsust!

Kaua tuleb tallata tundmatul teel,
käia rada, mis alles veel ees.
Uskuda ikka veel headust ja õiglust.

Eelõhtu

Madalaks vajunud elu(viker)kaar;
ergas ehapuna, eelõhtu silmapiid.
Luuleratsu alleel enam ei kapp,
ega mõttelendki kõrgust saa võtta.

Lauluisa elutöö näitas meil teed,
suur eeskuju - võta ja kaasa löö.
Mõista lihtsat talutare andekust,
kõrk rikkus teenib pigem andetust.

Hea, eluteel võõraks jäi kadedus;
taju kurbuses vaimuvara kaduvust.
Vähe argitöö kõrval saab anda,
kui keegi suudab sedagi kanda.

Õpetus

Kui äriasjus Võru linna satun,
siis lahkelt Tamula äärde astun.
Seal rannas Lauluisa monument,
väarikale isteks uhke postament.

Kõrgel Kreutzwald üllas mõtteis,
all käib Sarvikuga äge võitlus.
Ei rikkus, vara tunne vennaarmu,
raevus rebi rivaalil juuksekarvu.

Kui talu laastab sarviliste vargus,
siis heida kombed, hülga argus.
Võidab kiirem, nutikam ja julgem,
kes teistel teed ja ukсед sulgeb.

On igal laulul aeg ja lõpetus,
siin jätkem meelde Lauluisa õpetus:
“Kui tahad Põrgupaelust pääseda,
siis ma palun, tõtta mees”.

Kohapärimused Gustav Raudsepa järgi

Hiiekivi kurjad haldjad

Aastasadu tagasi, Hänike küla Soovere talu juures asuvas hiies paiknes ohvrikivi, mille haldjatel oli imettegev vägi. Küla elanikud võisid saada haldjatelt abi kõikvõimalike tõbede ja õnnetuste vastu.

Olukord aga muutus kohe, kui inimesed muutusid ükskõikseks ja enam ohverdada ei tahtnud. Siis said hiiekivi haldjad väga kurjaks ja hakkasid tegema pahategusid. Peale seda otsustasid küla elanikud ohvrikivist üldse lahti saada, et kaoksid ka kurjad haldjad.

Hakati otsima ohvrikivile väarikat kohta ja lõpuks see leiti. Asi oli nii, et Urvastesse ehitati kirikut ja sinna vajati palju mitmesuguseid ehitusmaterjale, sealhulgas ka vundamendi tarvis kive. Võtsidki küla mehed kokku ja ühisel jõul viidi kivi Urvastesse. Paraku aga Hänikes ohvrikivi kurjad vaimud ei kadunud kuhugi ning jätkasid külas oma pahategude toimepanemist.

Tekkisid pikselõõgist mitmed tulekahjud, mille tagajärjel põles maha hooneid ja süttisid metsad. Tühisest tuuleiilist tõusid tormid, mis viisid ära hoonete katuseid, murdsid suuri puid ning tegid tõsiseid tormikahjustusi. Hänike külla tulid ravimatud haigused ja mitmesuguste tõbede kätte suri lapsi, täiseas inimesi ja vanureid.

Nii jäid Hänike küla elanikud ilma hiiekivi haldjate kaitsest ning sattusid hoopis haldjate viha alla. Küla elanikud kahetsesid hiljem väga, et keeldusid ohverdamast ja viisid kivi hoopis ära kiriku ehituse vajaduseks.

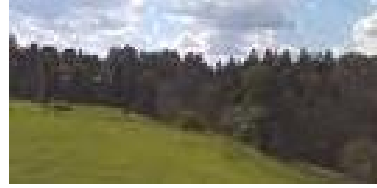
Kärjala mõisahoone

Jäljetult kadunud talutüdruk

Karjasoo ääres metsatalus kasvas imeilus talutüdruk, keda kutsuti Astaks. Kord jahiretkel olles märkas tüdrukut Kärjala mõisnik, kes kohe hakkas talle tähelepanu osutama. Nii juhtuski, et jaaniõhtul saatis mõisnik oma tallipoisi Hänike küla Kannistiku tallu teatega, et mõisnik soovib tüdrukut häärberis näha.

Kui tallipoiss sõnumiga Kannistiku tallu ilmus, olid kõik seal kohkunud ja eriti Asta. Ei peetud pikalt aru ja Asta koos tallipoisiga otsustasid kohe minna küla nõia juurde Turna tallu. Keegi ei tea, mida vanaeideke seal tegi või rääkis, kuid peale seda olid talutüdruk ja tallipoiss jäljetult kadunud.

Sellest juhtumist räägiti Hänike külas palju ja kaua. Kui külamehed käisid Riias, siis olevat nad seal Astat koos tallipoisiga näinud. Teised aga teadsid rääkida, et nad tundsid Peterburis ära oma küla tüdruku koos kõrgest soost ohvitseriga. Küll aga saadi nõialt teada, et Asta on elus ja hea elujärje peal kuskil suures linnas. Selle teate peale jäid külaelanikud rahulikuks ja enam midagi kelleltki ei küsinud.

Küla kaitsekants

Kurenurme Kantsimägi

Vaabina vallas, Kurenurme külas asub Kantsimägi, mis olevat juba muinasajal pakkunud ümbruskonna elanikele varjupaika ja kaitse võimalusi. Kõrgendik on järskude nõlvadega ja selle ees laiub raskesti läbitav soo.

Väga vanal ajal olevat röövlisõugud tulnud siia üsna kaugelt, isegi Venemaalt, Leedust ja mujaltki. Kantsimäele olevat rajatud mitmeid varjumise kohti, kui seal olevat hoitud ka sõjariistu sissetulijatele vastuhakuks.

Sissetungijad jagus. Röövretkest osavõtjad võtsid ennekõike küla toiduvarusid, loomi vms, kuid viisid kaasa ka vangiks võetud noori mehi ja naisi. Väga vanad inimesed mäletasid kaua paari röövretke, mille olid korraldanud Leedu-Poola sõdalased.

Tänapäeval Kantsimägi pakub huvi matkajatele, aga ka talverõõme kohalikele lastele. Kõrgendikku meenutatakse ikka ja jälle külarahva kaitse kantsina, mis kannab mälestisi juba munasajast ja hilisematest aegadest.

Lauluisa monument Võrus

***„Kiirest kaovad meie päevad,
Tuhatnelja elu tunnid ...“***